REDACȚIUNEA,
Administrațiunea și Tipografia
Brașov, piața mare nr. 30.
Scrisori nefrancate nu se primesc.
Manuscripte nu se retrimit.
INSERATE
se primesc la Administrațiune în Brașov și la următórele
BIROURĬ de ANUNȚURĬ:
In Viena: la M. Dukes Nachf., Nux. Augenfeld & Emeric Lesner., Heinrich Schalek, A. Oppelik Nacht., Anton Oppelik. In Budapesta la A. V. Goldberger, Ekstein Bernat, Iuliu Leopold (VII Erzsébet-körut)
PREȚUL INSERȚIUNILOR: o serie garmond pe o colónă 10 banĭ pentru o publicare. Publicărĭ mai dese după tarifă și învoială. — RECLAME pe pagina 3-a o seria 20 banĭ

GAZETA TRANSILVANIEI

ANUL LXVI.

„GAZETA“ iese în fie-care ḑi.
Abonamente pentru Austro-Ungaria
Pe un an 24 cor., pe șése lunĭ 12 cor., pe trei lunĭ 6 cor.
N-rii de Dumineca 4 cor. pe an.
Pentru România și străinătate:
Pe un an 40 francĭ, pe șése lunĭ 20 fr., pe trei lunĭ 10 fr.
N-rii de Dumineca 8 fr. pe an.
Se prenumeră la tóte oficiele poștale din întru și din afară și la d-nii colectorĭ.
Abonamentul pentru Brasov
Administrațiunea, Piața mare, Têrgul Inului Nr. 30. etagiu I.: Pe un an 20 cor., pe șése lunĭ 10 cor., pe trei lunĭ 5 cor. Cu dusul în casă: Pe un an 24 cor., pe șése lunĭ 12 cor., pe trei lunĭ 6 cor. — Un esemplar 10 banĭ. — Atât abonamentele cât și inserțiunile sunt a se plăti înainte.

Nr. 141. **Brașov, Sâmbătă 28 Iunie (11 Iulie).** **1903.**

Debutul deputatului Dobrei.

Deputatul nou ales al cercului Dobra și-a făcut alaltaerĭ debutul în camera ungară. Vorbirea sa în partea obiectivă n'a surprins pe nimenĭ, nicĭ pe adversarii din dietă, nicĭ pe conaționalii de acasă. Nicĭ unii, nicĭ alții nu s'au așteptat ca Dr. Aurel Vlad, care s'a anunțat ca naționalist român, sĕ vorbéscă pe placul șovinismului dominant. Adevĕrat că cei dintâi ar fi dorit ca deputatul naționalist nou-nouț dela Dobra, care la alegerea sa și după aceea a vestit, că este înaintemergĕtorul așa ḑisului curent, ce tinde a da cu buretele peste politica de până acuma a Românilor, sĕ se pórte înaintea „representanților națiunei“, mai cu smerenie și sĕ desfășure mai puțin temperament. Dér Dr. Vlad, care în genere a avut o atitudine curagiósă, nu le-a făcut acésta bucurie, ba a folosit în decursul vorbirei sale mai de multe-orĭ ocasiunea de a pișca binișor pe cei din partidul guvernului, și n'a lăsat sĕ fie intimidat prin întreruperile adese vehemente ale patrioților romanofobi. Au rĕmas totușĭ mulțămițĭ șoviniștii din drépta și din stânga, când au vĕḑut, că deputatul Vlad nu desfășură nicĭ un fel de program național, ci desavuând în deplină necunoscință de causă atitudinea politică de până acuma a Românilor din Transilvania, Bănat și Téra ungurésca, călăresce pe calul de lemn al cestiunei de tot anticvate a esecutării legii naționalitătilor; când au vĕḑut că părăsesce cu totul terenul istoric al luptelor nóstre naționale, punêndu-se fără de nicĭ o reservă pe terenul parlamentarismului maghiar, care s'a desvoltat în diametral contrast cu interesele de esistență națională ale Românilor și ale celorlalte popóre conlocuitóre nemaghiare.

Deputatul Dobrei a avut, de sigur prima óră în viéța sa, ocasiunea de a simți de astă-dată cum se cade acea anomalie a stărilor, ce s'au creat de 35 de anĭ în acest stat ḑis constituțional, când la atacurile nesăbuite ale esclusiviștilor turbațĭ, s'a vĕḑut împins de a face declarărĭ sĕrbătorescĭ, că-șĭ iubesce neamul și ține la limba dulce a mamei sale, dér nu e trădător de patrie.

Așa departe au ajuns lucrurile la noi și tînĕrul deputat dela Dobra ar trebui sĕ înțelégă, că în astfel de circumstanțe nu un singur om, dér nicĭ 18, pe carĭ sperézá a-i câștiga în viitor ca soțĭ, nicĭ de trei orĭ pe atâțĭ nu vor puté sĕ aducă nicĭ o lecuire prin apelarea la acele legĭ, carĭ în cursul epocei dualiste au fost anume create pentru desnaționalisarea nóstră și prin pretenția naivă, că prin esecutarea strictă a acestor legĭ asupritóre s'ar puté îmbunătăți sórtea poporului nostru, ca sĕ pótă trăi și el ca „naționalitate“, pe lângă „națiunea“ a tot puternică, pe care dânsul șĭ-o închipuiesce póte teoreticesce cum de fapt nu este și nu póte fi nicĭ odată pe lângă organisația și legile actuale.

Partea obiectivă a discursului d-lui Vlad, în ce ne privesce pe noi cei dela acest organ, confirmă numai prevederile nóstre. Am ḑis, că pasul de la Dobra lovesce în fața interesele solidarității nóstre, am constatat mai târḑiu faptul deserțiunei din partid a candidatului și alesului din acel cerc, prin călcarea programului nostru național. Și étă, că deja se vĕd fructele rele.

Orĭ cât de frumos ar fi vorbit deputatul Vlad, prin faptul, că chiar în introducerea vorbirei sale a pus în vedere adversarilor o scisiune politică, ce s'ar sĕvêrși în sînul Românilor, nĭ-a stricat mai mult, decât ne ar puté folosi prin 999 de vorbirĭ ținute la urechile surḑilor.

Din norocire d-l Vlad e numai o singură persónă, care n'are nicĭ o împuternicire de la partidul nostru național a vorbi în numele acestuia și decĭ nicĭ nu-l póte angaja, orĭ cât ar declara, că ar fi fost ales pe basa programului de la 1881.

Pare că președintele camerei, contele Apponyi a înțeles acésta. căcĭ a alergat în ajutorul lui Vlad, când șoviniștii au sărit cu gura asuprâ-i, cerêndu-le sĕ-l lase sĕ vorbéscă, și a făcut'o acésta nu atât din considerație la momentele delicate ale crisei, cât mai mult spre a nu descuraja pe cei 18, carĭ după afirmarea d-lui Vlad sĕ pregătesc a părăsi și ei terenul de până acum al resistenței naționale.

Mitropolitul Bucovinei și Rutenii. In ḑiua de 7 Iulie a fost convocat în Cernăuțĭ un mare meeting al Rutenilor la care au participat 4000 de ómenĭ. S'a votat o resoluțiune în care se cer mai multe îmbunătățirĭ și ușurărĭ. După meeting, mulțimea sub conducerea deputaților *Fihuliak*, Nic. *Wasilco* și alții, s'a dus la reședința metropolitului. Metropolitul Dr. de Repta, a declarat, că îi primesce, după ce deputații au garantat de menținerea ordinei. Deputatul *Pihuliak* a ținut un discurs, în care a descoperit metropolitului gravaminele Rutenilor și au cerut numirea unui *vicar general* dintre Rutenĭ.

Metropolitul a rĕspuns, că deputații nu sunt îndreptățițĭ a representa poporul în chestiunĭ bisericescĭ și că vré sĕ vorbéscă direct cu poporul. I. P. S. Sa s'a coborît în curte, unde a ascultat plângerile poporului. Deputații se țineau strîns lângă I. P. S. Sa temându-se sĕ nu-l maltrateze poporul. După ce a ascultat poporul, metropolitul a învitat pe deputațĭ sĕ între cu dânsul în apartamentele sale, pentru a conferi serios asupra situațiunei. Când au eșit de acolo, deputații erau fórte deprimațĭ, ér poporul i-a primit cu aclamațiunĭ. La adresa metropolitului s'au proferat cuvinte înjuriόse.

Turcia și Bulgaria. Se telegrafiéză din Constantinopol: Cercurile diplomatice se îndoesc, că Bulgaria ar avé de gând sĕ adreseze un ultimatum Turciei. După părerea lor, Bulgaria n'are nicĭ un motiv de a face un asemenea pas și nicĭ un drept de a protesta contra concentrărei de trupe turcescĭ, care se justifică prin trebuința de a reprima bandele bulgare revoluționare. De altfel, Pórta este determinată la o asemenea acțiune prin presiunea Austro-Ungariei și Rusiei de a esecuta reformele adoptate deja. Cercurile diplomatice competente condamnă în unanimitate atitudinea guvernului bulgar, recunoscênd totușĭ situațiunea dificilă, față de opinia publică din principat. Comitetele revoluționare macedonene, desperate de nesuccesul acțiunei lor, par că se silesc acum de a provoca un rĕsboiŭ pentru a scăpa de rĕspunderea ce șĭ-au asumat prin deslănțuirea mișcării insurecționale în Macedonia. Cercurile de la Yldiz-Kioșk și ale Porței, precum și cele diplomatice au credința firmă, că principele Ferdinand și guvernul bulgar vor fi prudențĭ și liniștițĭ și nu se vor lăsa a fi rĕtăcițĭ prin demersurĭ nereflectate. Din parte-le cercurile de la Yldiz-Kioșk și ale Porței nu voesc de loc un rĕsboiŭ și nu fac nicĭ o pregătire în acest scop.

Noua lege militară.

Miercurĭ comisiunea pentru armată a camerei a ținut ședință. Din partea guvernului a fost de față ministrul president *Khuen-Hedervary* și ministrul de honvedĭ *Kolozsvary*. In desbatere sunt *proiectele militare*. Ministrul *Kolozsvary* a declarat următórele:

In ce privesce așa numitele *postulate naționale* primesce punctul de privire al guvernului trecut, recomandă însĕ comisiunei, că nu este oportun a-se complica acum proiectele actuale. Sĕ se eschidă tóte cestiunile, carĭ nu stau în legătură cu proiectele din desbatere, pentru-ca sĕ nu se amâne descurcarea.

Nisuința lui e îndreptată într'acolo, ca sĕ se facă capĕt *provisoriului actual* și sĕ se presente o *nouă lege militară* pe timp de 10 anĭ, așa că *contingentul de recruțĭ în 1904 sĕ se voteze pe basa nouei legĭ militare*. Declarațiunĭ mai amĕnunțite nu face de-ocamdată. Spune însĕ, că tendința e de a se redacta noua lege pe basa *serviciului activ de doi anĭ*, ceea-ce va avé ca urmare *o sporire necondiționată a contingentului de recruțĭ și a contingentului de pace*. Urcarea contingentului de pace este necesară din punct de vedere militar.

La *cavalerie* și la *artileria equestră* se va menține *serviciul de trei anĭ*. La *marină* serviciul de 4 anĭ se reduce la *3 anĭ*. La *celelalte arme*, serviciul se va reduce la *2 anĭ*.

Se va avé de grije, ca *voluntarii* pe un an, *carĭ nu pot depune cu succes esamenul de ofițer în reservă*, în principiu și fără escepțiune *sĕ nu fie obligațĭ la al doilea an de serviciu*, și al doilea an de serviciu sĕ-l facă numai aceia, carĭ s'au constatat *nevrednicĭ* pentru privilegiul de voluntar.

S'a pregătit definitiv planul pentru *noua procedură penală militară*, care încă în decursul acestei lunĭ se va trimite celor două parlamente spre studiare și desbatere.

Privitor la *permutarea ofițerilor supușĭ ungarĭ* la regimentele din Ungaria, ministrul spune, că până acum șĭ-au cerut permutarea numai 50. Din oficiu au fost permutațĭ încă 19, cu totul 69. Permutarea se face la cererea respectivilor, séu a părinților lor. Guvernul militar va grăbi în viitor permutările. *Este însĕ absolut imposibil, ca toțĭ ofițerii supușĭ ungarĭ sĕ fie permutațĭ de-odată la regimentele din Ungaria*, și acésta din diferite cause.

Cu ocasiunea absolvării studiilor militare, fie-care elev va fi întrebat sĕ se declare, că la care corp de armată doresce sĕ servéscă. In anii 1901, 1902 și 1903 au cerut *336* elevĭ din institutele armatei comune, ca *sĕ nu fie împărțițĭ la regimente ungare*. Numai la 169 li-s'a împlinit dorința, ér restul de 167 au fost dislocațĭ la regimente ungare. In cei trei anĭ amintițĭ 40 elevĭ din Academia Ludovica și din școla de cadețĭ șĭ-au cerut dislocarea în armata comună, dintre carĭ 10 la trupe din Austria, 30 la trupe din Ungaria. Așa a fost dorința lor. De aicĭ se vede, că o fórte mare parte a elevilor absolvențĭ, doresc înșișĭ sĕ fie împărțițĭ la regimente nemaghiare, ba adese-orĭ părinții elevilor eșițĭ din institutele de honveḑĭ condiționéză împărțirea lor în armata comună de la aceea, ca ei sĕ nu servéscă în regimente ungare.

Bursele în institutele militare ale armatei comune, orĭ de ce categorie ar fi ele, se vor da *numai tinerilor supușĭ ungarĭ.*

Completarea *honveḑimei* cu artilerie ar necesita marĭ *jertfe financiare*. Décă s'ar face acésta, cheltuelile ar trebui sĕ le pórte esclusiv Ungaria.

In ce privesce *limba* în care *voluntarii* pe un an fac esamenele de ofițer în reservă: regulamentul de serviciu *nu pretinde deplina cunóscere a limbei germane*, însĕ pentru-ca cineva sĕ pótă fi numit ofițer, se cere, ca respectivul sĕ cunóscă limba germană în mĕsura, încât sĕ-șĭ pótă esprima corect gândirea, ca astfel sĕ corĕspundă, ca ofițer, cerințelor împreunate cu posiția sa de ofițer.

Din dieta ungară.

Discursul deputatului Dr. Aurel Vlad.

Aurel Vlad: Vorbesc ca representantul unui partid, care de timp îndelungat n'a fost representat în acéstă cameră (*Strigărĭ din drépta*: Nicĭ nu va fi un astfel de partid!) Viitórele alegerĭ generale vor arăta, că da! vom fi representațĭ aicĭ, vom fi cel puțin 18—20, orĭ ce vețĭ face. (*Strigărĭ din drépta*: Nicĭ odată! Sgomot îndelungat. — Presidentul: Rog liniște). Cred, că fie-care deputat are dreptul a vorbi în parlamentul Ungariei. Precum eu am ascultat pe alții, aștept sĕ fiu și eu ascultat, căci m'a trimes aicĭ un cerc electoral și cercul acesta e în drept a aștepta de la d-vóstră sĕ ascultațĭ pe representantul sĕu. (*Strigărĭ în drépta*: N'ai spus nimic!)

Rakovszky St. (partidul poporal): Nicĭ nu l'ațĭ lăsat sĕ spună ceva. (Sgomot).

A. Vlad: Am spus, că sunt aderentul partidului național român; acesta e partidul meu, și décă m'au ales cu programul acelui partid (!!?), cred că 'mĭ- e permis s'o indic acésta aicĭ. (S'audim, s'audim!)

Revenind asupra programului d-lui ministru president, vrĕu sĕ constat, că parlamentarismul maghiar șĭ-a încetat de fapt plățile, de-órece el nu fù capabil a introduce legile militare. Majoritatea nu-șĭ póte validita voința în parlament; causa,

după a mea părere este, că la noi parlamentarismul s'a falsificat şi că minoritatea, care a luptat cu arme estraordinare, póte cel puţin sĕ se refere la aceea, că majoritatea acésta nu esprimă fidel majoritatea *naţiunei*. Étă ce dă minorităţiĭ forţă, şi décă dumniavóstrĕ vreţĭ sĕ remediaţĭ starea acésta, atuncĭ nu vi-se póte oferi altă modalitate, decât o schimbare totală de sistem, care sĕ aducă natiunea în situaţia de a-şĭ esprima fidel voinţa cu ocasia alegerilor.

Décă vreţĭ sĕ se restabiléscă ordinea şi liniştea parlamentară, poftiţĭ şi faceţĭ o reformă parlamentară şi apoi sĕ faceţĭ alegerĭ, în carĭ *naţiunea* sĕ-şĭ pótă manifesta voinţa în parlament, aşa precum ea simte. Căcĭ eu cred, că acel parlament din care naţionalităţile lipsesc aprópe cu desăvîrşire, nu esprimă fidel voinţa *naţiunei*.

Br. *Feilitzsch*: De ce aţĭ fost pasiviştĭ? — *Barta* Ö.: Poporul n'a fost pasivist, ci numai conducĕtorii (Sgomot general). — *Presidentul*: Rog tăcere.

A. **Vlad**: Cred, că d-nii deputaţĭ mai vechĭ sciu, că au mai fost în camera acésta deputaţĭ naţionalişti românĭ. A venit însĕ regimul Tisza şi i-a rĕsturnat, a venit regimul, cu care nicĭ d-vóstrĕ n'aţĭ fost mulţumiţĭ, nicĭ noi nu suntem mulţumiţĭ. (*Boncza* M.: Aţĭ fost pasiviştĭ!) Pasivitatea am enunţat'o din silă, am enunţat'o fiind-că n'am putut sĕ alegem nicĭ un candidat, căcĭ ne-au împedecat cu gendarmii şi cu baionetele, ca alegĕtorii noştri sĕ nu pótă vota.

Când George Pop (Băsescĭ), un membru al partidului independist, care tot-odată e si Român, fu rĕsturnat, acésta ni-a servit ca dovadă strălucită, că sub acel guvern şi că pe lângă un astfel de sistem electoral, *n'avem ce căuta în lupta electorală*. Din causa acésta am enunţat pasivitatea. Destul de rĕu am făcut (!!), căcĭ deşi am vĕdut, că guvernul luptă cu mijlóce violente, noi ar fi trebuit sĕ luăm lupta şi ar fi trebuit sĕ forţăm guvernul, ca sĕ aplice contra nóstră tóte violenţele, pentru-ca sĕ ne putem provoca cu îndreptăţire la aceea, că étă! ne esclud din parlament (Sgomot în drépta.)

Br. *Feilitzsch*: Asupriţĭ!

A. **Vlad**: Da, suntem asupriţĭ şi am fost asupriţĭ atuncĭ când se menţine un cens electoral imposibil, numai pentru-că se tem, că din cercurile ardelene nu vor veni aicĭ atâţĭ deputaţĭ guvernamentalĭ, ca până acum. (Mare sgomot în drépta.)

Leszkay Gy.: Valahii din Bihor votéză cu $^1/_4$ dare, ca şi Maghiarii.

Presidentul: Am datoria, ca în parlamentul maghiar, in interesul reputaţiei liberalismului Ungariei, sĕ validitez principiul, că cu cât cineva e mai isolat în acest parlament, cu atât mai mult sĕ-i garantez libertatea cuvêntului. Rog decĭ sĕ ascultaţĭ pe d-l deputat.

A. **Vlad**: Mĕ închin cu mulţumită înaintea declaraţiei d-lui preşedinte, care chiémă la ordine pe colegii mei deputaţĭ turbulenţĭ.

Presidentul: Rog pe d-l deputat sĕ fie mulţumit cu observarea presidială, şi din parte-i încă sĕ binevoiéscă a-o urma.

A. **Vlad**: O dovadă cum-că parlamentarismul a dat faliment, este şi aceea, că după căderea lui Banffy nu s'a putut crea o stare parlamentară regulată, decât după ce majoritatea a fost silită sĕ pacteze cu minoritatea, şi pe basa acestui pact guvernul a fost silit sĕ presente anumite proiecte de lege şi sĕ le voteze. Acest compromis a fost o atingere a principiului majorităţii. După a mea părere acésta e inparlamentar, dér aşa este. Numai prin schimbare de sistem se póte remedia starea acésta. Carĭ sunt causele? Causele sunt douĕ. Una urméză din acel principiu neparlamentar ajuns la suprafaţă în urma pactului de la 67, că sunt în parlament partide, carĭ în general nu sunt capabile de guvernare. A doua causă e, că guvernele de la 67 încóce au urmat o politică de naţionalitate cu totul greşită atuncĭ, când au scos aprópe total naţionalităţile din parlament. (Strigărĭ în drépta şi stânga estremă: Nu-i adevĕrat! Nimenĭ nu le-a esclus.)

Bakonyi S. Naţionalităţile *nu au drept de representare* escepţional.

A. **Vlad**: Şi eu dic, că naţionalităţile n'au drept de representare escepţional. Dér şi naţionalităţile sunt cetăţenĭ ungarĭ şi, decĭ, ele ca cetăţenĭ ungarĭ au şi drepturĭ politice. Noi nu ne retragem şi nu vrem a ne retrage de la împlinirea obligamentelor cetăţenescĭ, pretindem decĭ şi putem sĕ pretindem, că şi nouĕ ne compet acele drepturĭ, ca orĭ cărui cetăţén al patriei.

Br. *Feilitzsch*: Spoliare de drepturĭ n'a fost aicĭ. — *O voce din drépta*: De carĭ drepturĭ a-ţĭ fost despoiaţĭ? — *Barta* Ö.: Nicăirĭ în lume naţionalităţile n'au atâtea drepturĭ ca în ţéra acésta. (Sgomot.)

A. **Vlad**: Când veni guvernul lui Szell, părea că are sĕ se schimbe sistemul, căcĭ venise cu devisa: drept, lege şi dreptate. Décă Coloman Szell ar fi întrodus sistematic acest principiu, i-ar fi succes a produce o schimbare de sistem. Coloman Szell însĕ s'a rĕzimat tocmai pe acea majoritate, care a urmat pe Banffy. Şĭ-a luat şi Szell pe acei miniştri, carĭ au fost aderenţii vechiului sistem.

Numai de curênd am audit accentuându-se în acest parlament sfinţenia cuvêntului dat. Décă pe bărbaţĭ îi obligă cuvêntul dat, el obligă cu atât mai vêrtos pe acea legislativă, care împlinesce cea mai înaltă misiune în stat. Camera a promis sĕ fie dréptă faţă cu naţionalităţile, dér nu şĭ-a împlinit promisiunea. S'a adus la 1868 aşa numita lege de naţionalităţĭ, pe care însĕ nicĭ un guvern n'a esecutat'o. (Vocĭ: Nu se póte esecuta). Atuncĭ m'ai bine s'o desfiinţaţĭ, căcĭ cel puţin n'ar fi ruşinea aceea pe noi, că esistă o lege pe care nu vréu s'o esecute.

Barta Ö.: Mai sunt şi alte legĭ asemenea. Ce e cu legea despre numirile localităţilor?

A. **Vlad**: Naţionalităţile însĕ au esistat cu tóte acestea, ele esistă şi adĭ.

Bartha M.: Prin acea lege s'au creat naţionalităţile.

A. **Vlad**: Nu legea, ci Dumnedeu le-a creat.

Barta Ö.: Cred, că i-a şi părut rĕu. (Ilaritate generală.)

A. **Vlad**: D-l ministru-president a spus în discursul-program, că va guverna pe basa legei, dreptului şi dreptăţii. In promisiunea acésta se cuprinde, decĭ, şi aceea, că guvernul sĕu este continuarea guvernului trecut, va guverna decĭ pe aceleaşĭ base, pe carĭ base a guvernat Col. Szell. (*Ugron*: Fiind-că ia cu sine pe mamelucĭ. Décă nu i-ar lua, alt guvern ar fi. — O voce din stânga: A fost o simplă frasă.) E altă cestiune, décă e o frasă séu nu. A spus'o d-l ministru president şi eu sunt dator a-i crede, până când nu mĕ voiŭ fi convins de contrarul. Cred, că promisiunea invólvă în sine şi aceea, că va esecuta legea naţionalităţilor, căcĭ şi acésta e lege. A promis şi guvernul trecut, dér totuşĭ n'a esecutat'o. Imĭ iau decĭ voie a întreba pe d-l ministru-president: că décă vré sĕ esecute tóte legile, esecuta-va şi legea acésta? Căcĭ étă cum stăm cu acéstă lege: tot ce este în ea nu se esecută, ér ceea-ce nu este în ea se esecută. (Mişcare. Strigărĭ în drépta: Ce-i asta?) Voiŭ da esplicare, mai întâiŭ însĕ trebue sĕ fac o mică diversiune. E o fórte însemnată cestiune de drept constituţional, de drept public, o cestiune însĕ la discutarea căreia trebue sĕ dispară păreţii de despărţire.

Când d-l deputat Okolicsanyi a sulevat atingerea libertăţii pressei, parlamentul maghiar a dat o strălucită dovadă, că atuncĭ când e vorba de atingerea garanţiilor dreptului constituţional al cetăţenilor, camera ungară scie sĕ fie unanimă. Eu vréu acum sĕ vorbesc de alt cas mult mai important. Cred, că cel ce pricepe dreptul public şi care e în clar asupra principiilor libertăţii constituţionale şi parlamentarismului, va dice, că guvernele, carĭ au dat ordonanţele acelea, au călcat constituţia şi au călcat în picióre legea. (S'audim!)

Este óre în parlamentul acesta vr'un membru, care sĕ tragă la îndoiélă, că cetăţenii au dreptul, liber şi după convingerile lor, sĕ-şĭ constitue partid politic? (Mare sgomot şi strigărĭ în drépta şi stânga estremă: Numai sĕ nu fie contrar statului. S'audim! S'audim!)

Feilitzsch: Acesta e comitetul din Sibiiu.—*Rakovsky*: In ochii d-vóstrĕ şi noi am fost contrarii statului. (Mare mişcare).— *Presidentul*: Rog tăcere, ca d-l deputat sĕ pótă desfăşura ce vré sĕ spună.

A. **Vlad**: Cred, că este un drept indubitabil al cetăţénului, de-a profesa principii politice, conforme convingerilor sale. (Mare sgomot în stânga: Ohó! vorbesce rafinat!) Cred, că guvernul trebue sĕ respecteze convingerile acestea.

Ugron: Asta o stabilesce tribunalul.

A. **Vlad**:... Décă cine-va comite o ilegalitate, poftiţĭ şi-l închideţĭ, fie chiar şi ministru... Cetăţénul are dreptul de-a urma şi propovĕdui principiile politice, carĭ corespund convingerilor sale. Aşa stă lucrul, şi în constituţia nóstră, în legile nóstre nu va găsi nimenĭ nicĭ o disposiţiune, care sĕ opréscă constituirea cutărui séu cutărui partid politic.

Visontai: Se găsesce în codul penal când trebue cineva urmărit.

A. **Vlad**: Recunósce óre legislativa un astfel de drept guvernului, încât el sĕ pótă dice, că desfiinţez cutare partid politic şi nu-i mai permit funcţionarea? (Strigărĭ în drépta: Da, ea are drept!) Şi acésta s'a întîmplat tocmai faţă cu partidul naţional român, a cărui activitate s'a oprit prin ordin ministerial şi s'a enunţat, că e o transgresiune a convoca o astfel de adunare politică, transgresiune, ce se pedepsesce cu inchisóre şi amendă. (Strigărĭ în stânga şi drépta: Corect a fost!) Cred, că partid politic se póte constitui...

Feilitzsch: Contra patriei nu! Acolo însĕ aţĭ făcut şi memorandul.

Lukacs Gy: Ar trebui înfundaţĭ în temniţă toţĭ aceia, carĭ au făcut memorandul.

Presidentul: Rog linişte.

A. **Vlad**: Nu esistă în ţéra acesta iurisconsult, care sĕ cuteze a trage la îndoială adevĕrul cuvintelor mele. Nu esistă lege, care ar opri pe cetăţén de a-şĭ profesa convingerea sa politică. Nu esistă lege, care ar da ministrului dreptul, de a desfiinţa cutare séu cutare partid. (Strigărĭ în stânga estremă: Décă nu e antinaţional.) Dér partidul socialist, naţional este? Activitatea acestui partid nu e oprită încă şi nu e suspendată. Ér la ceea ce au drept socialiştii, şi noi avem drept. Greşesc acei d-nĭ deputaţĭ, carĭ cred, că un partid politic se însghebéză numai aşa din sport. Partidele politice se constitue, pentru-că nu pot sĕ validiteze direcţia lor în cadrul altor partide politice, din care causă se grupéză deosebit. Că apoi corecte sunt principiile, orĭ nu...

Bartha M: Tot una e?

A. **Vlad**: Da, tot una! (Mare sgomot.)

Bartha M: Chiar de ni-aţĭ aprinde casa!

A. **Vlad**: Avem legĭ. Poftiţĭ şi aplicaţĭ legea penală faţă de acela, care comite ilegalitate.

Pap Z: Chiar şi nisuinţa de constituire e punibilă.

Lukacs Gy: D-vóstră v'aţĭ dus la împĕratul în Viena! Astfel aţĭ constituit partid politic! O sĕ vĕ dăm peste degete! (Sgomot.)

A. **Vlad**: Ţéra are cetăţenĭ, carĭ aprobă principiile acele, pe basa cărora m'au trimis aicĭ în cameră. (Strigărĭ: Carĭ sunt acele principii?)

Sebess D: Trădarea de patrie!

A. **Vlad**: Nu e tradare de patrie. Greşesce d-l deputat, décă crede, că eu sunt trădător. Protestez în contra acestei espresiunĭ şi protestez contra aceea, ca pe fruntea orĭ-cărui cetăţén al patriei sĕ se înfiereze tradarea, cât timp nu sunt dovedĭ positive, că respectivul cui şi când şĭ-a vîndut patria. Eu ast-fel de ómenĭ orbiţĭ şi decăduţĭ nu-mĭ pot închipui.

Lukacs Gy: De sigur, el înţelege patria valahă. Reservatio mentalis. Spune, patria maghiară o înţelegĭ?

A. **Vlad**: Declar, că-mĭ ţiu de datorinţă a lucra din tóte puterile pentru înflorirea patriei, pentru fericirea ei. Aştept însĕ, ca ceea-ce la alţii e virtute, sĕ nu se considere de pĕcat atuncĭ când eu sunt fidel naţionalităţii mele.

Polonyi G: Frase. — *Presidentul*: Rog sĕ ascultaţĭ pe d-l deputat.

A. **Vlad**: Eu vréu sĕ fiu cetăţén fidel al acestei ţĕrĭ. Insĕ nu pot recunósce nimĕnui, nicĭ ţĕrii, dreptul de a pretinde de la mine sĕ fiu infidel către naţionalitatea mea şi sĕ-mĭ neg originea.

Br. *Feilitzsch*: Nu pretindem, dér *sĕ recunoscĭ supremaţia naţiunei maghiare.*

A. **Vlad**: Voiŭ avé ocasie sĕ vorbesc şi despre acésta. Vĕd, că prin întreruperĭ promovaţĭ obstrucţiunea. Ei bine, eu din principiu sunt adversarul obstrucţiunei.

Ce privesce programul d-lui ministru-president referitor la cestiunea naţionalităţilor, mărturisesc sincer, că nu-l găsesc tocmai clar. D-l ministru a dis între altele: „Scopurile statului maghiar cred a-le servi mai bine, décă voiŭ întări *maghiarimea*, care şi în privinţa istorică a dat timbrul acestui stat“. Bine, eu *iscălesc acésta*, însĕ sĕ nu se întêmple în detrimentul nostru.

Br. *Feilitzsch*: Ce fel de *„nostru“*? Aicĭ *numai Maghiarĭ sunt şi pot sĕ fie*!

A. **Vlad**: D-l prim-ministru a nemerit cuiul în cap, când a dis, că „sĕ nu crédă nimenĭ în ţéră, că interesele cetăţenilor nemaghiarĭ s'ar puté separa de interesele Maghiarilor“. Ei bine, nicĭ eu nu le separez. Sórtea naţionalităţilor atuncĭ va fi bună, — a dis d-l ministru — naţionalităţile atuncĭ vor fi fericite, când şi Maghiarul e fericit. Dér nimenĭ nu va trage la îndoială, că ţéra atuncĭ va fi fericită, când fie-care naţionalitate se va simţi bine şi fericită aicĭ.

Veres I.: Nu însĕ în detrimentul nostru.

A. **Vlad**: Ţéra va fi mare şi fericită atuncĭ, când Maghiarul, Sêrbul, Slovacul Românul îşĭ află căminul în patria asta. Deórece însĕ programul d-lui ministru president şi partidul pe care se razimă nu-mĭ dau nicĭ o garanţie în privinţa acésta, eu nu pot vota încredere guvernului. (Aprobărĭ în drépta. Strigărĭ: Slavă Domnului.)

Mulţĭ din aceia, carĭ lărmuesc, representă ţinuturĭ locuite de Românĭ. Vom îngriji, ca sĕ nu mai intre aicĭ.

Br. *Feilitzsch*: Ce fel de amenințare e acésta? (Strigărĭ: Nimenĭ nu se teme.)

A. **Vlad**: D-l deputat Zichy a dis, că liberalismul a dat faliment. N'a dat faliment, căcĭ liberalism la noi n'a esistat. Partidul aşa numit liberal n'a făcut politică liberală, ci hotărît reacţionară. Orĭ dóră omnipotenţa fişpănéscă e instituţie liberală, liberală este instituţia virilismului, camera magnaţilor? Cred că nu. In aplicarea forţei: étă în ce au fost liberalĭ domnii. Guvernul rĕzimêndu-se pe-un astfel de partid, n'am nicĭ o încredere faţă de el (Strigărĭ vii în drépta: Slavă Domnului!) şi nu iau spre sciinţă programul d-lui prim-ministru.

Un atac în contra obstrucţiei.

Ministrul-preşedinte Khuen Hedervary a declarat în şedinţa de la 8 Iulie a dietei, că nu vré sĕ profite de îndemnitate pentru disolvarea camerei, că în cursul tratativelor n'a fost vorbă despre legile pactului şi că nu este nicĭ o deosebire între celea dise în discursul program şi celea stabilite în tratative. A declarat mai departe, că mulţĭ au înţeles fals cuvêntul *„deocamdată“*, deóre-ce legile militare nu vor mai fi aduse la ordinea dilei. In privinţa revisuirei regulamentului a declarat, că n'are de gând a o aduce în desbatere, dér că póte sĕ vină mai târdiu timpul revisuirei, ér când ar veni asemenea împrejurărĭ, ceea-ce ar fi echivalent cu *anarchia completă parlamentară, atuncĭ el nu s'ar da înderet nicĭ de la clotură.*

Enunciaţiunea acésta a ministrului preşedinte a provocat mare consternaţie şi sgomotóse protestărĭ în stânga estremă.

Şeful obstrucţiunei Barabás Béla s'a distins şi în acéstă şedinţă cu atacurile intransigente îndreptate contra lui Khuen-Hedervary. Ministrul-preşedinte însĕ i-a rĕspuns citând din discursul lui Barabas însu-şĭ, rostit la 25 Iunie, în care a declarat, că în cas, când s'ar revoca proiectele militare, el se va lăsa de obstrucţie.

Discursul acesta al lui Khuen-Hedervary a fost primul succes parlamentar al ministrului-preşedinte şi ambele nuanţe ale partidului independist au fost viu atinse de acest discurs.

Un rĕsunet
la strigătul de alarmă din Timişóra.

III.

Bată-o pĕrdalnica de statistică, cine a inventat'o şi pe ea, ca sĕ mai dea pe ómenĭ şi lucrurĭ de gol? In *vremile cele bune*, oile mocanilor şi ale selişteniIor treceau cu sutele de mii Dunărea în Turcia, treceau în Crimea. După Sulzer în 1772 s'au plătit taxe la vămĭ pentru 591.210 oi ardelene, trecute pentru vărat în principate afară de oile ţigăi (2/3) pentru carĭ atuncĭ nu se plătia nicĭ o taxă, deóre-ce ele fiind mai fine şi de folos mai mare, erau scutite pe acele vremurĭ, pe când tóte guvernele făceau sacrificii insemnate pentru îmbunătăţirea rasei oilor şi întroducerea merinóselor; ér în érna 1780—81 au iernat peste 500,000 de oi ardelene în Valahia.

Statistica bulgară arată, că la constituirea principatului actual al Bulgariei, nu s'au mai găsit decât vr'o 7000 oi ardelene în Bulgaria, care la noul recensĕmênt peste 5 anĭ au dispărut şi acelea.

Statistica animalelor domestice

din România pe 1903 — glăsuesce la pag. 45:

„Pe la 1854—55 oile mocanilor ardeleni aflate în ţerile nóstre, se ridicau până la 1½ milion capete. La 1876 acéstă cifră scade la 500,000, în 1891 la 110,000 în 1896 la 43,600. In 1902 după datele culese de ministeriul financelor, numĕrul oilor aflate în ţéră pentru păşunat era de 88,000.

„Cum vedem dĕră, practica trecerei oilor ardelene în ţĕrile române a dispărut, şi din acéstă causă venitul, care se percepea altă-dată de la păstorii ardeleni, şi care nu mai departe în bugetul anului 1865 figura cu 66,000 lei, astădi nu însemnéză mai nimic“.

Sĕ ne ierte deci d-l Lupaş, că nu s'au stricat aşa tare treburile în România, ca mocanii cu oile lor sĕ nu mai pótă esista: Districtul Ialomiţa are abia 36 suflete pe klm.² şi arĕndaşii şi proprietarii indigenĭ cresc relativ fórte puţine vite — ér moşiile cele marĭ se arendéză cu 6—7 maximum 8 lei pogonul, în Bărăgan şi cu câte 3—4—5 lei la Baltă, la munte de asemenea; în Dobrogea şi mai puţin, ér guvernul pentru transportul oilor dela munte la câmp şi Baltă le-a făcut preţurĭ destul de reduse pe căile ferate. Transportul oilor cu trenul îl costă adĭ pe oier într'o nópte mai puţin, séu nu cu mult mai scump decât înainte vreme pe jos, când, decă şi nu plătea la stăpânii moşiilor direct, pe unde trecea nimic, dér plătia la *glóbe* plocone, camanacĭ etc. şi pagubea prin furturĭ timp de 1—2 lunĭ de dile cât ţinea transportul şi mersul turmelor pe jos.

Cai şi vite cornute pentru muncă se caută şi plătesc adĭ fórte bine în România, dér nu sunt — căci graţie culturei de cereale puse, Ţera a ajuns sĕ nu mai posedeze reproductorĭ de valóre. Adĭ, Grecii din Grecia şi Turcia vin de închiriéză laptele şi caşul de la căşerii din Dobrogea cât şi la munte pentru esport, şi nu găsesc lapte şi caş.

Apoi cine a stricat şi urcat preţurile arendĭlor moşiilor, fără de nicĭ un rost şi sémă, făcĕnd proprietarilor localĭ în tóte o concurenţă nebună şi au nărăvit pe proprietarii moşiilor marĭ, ca sĕ nu le céră nicĭ un acaret, séu orĭ-ce instalaţie pe moşie, decă nu tot Grecii şi Albanesii, şi mocanii, carĭ din micul comerciu s'au aruncat de-odată la plugăria mare şi jupoirea ţĕranului român de rodul muncei sale cu învoelĭ.

„In Bărăgan pe domeniul lui Toma Petcu din Săcele, din 10 tirle câte erau după vremurĭ, 8 s'au împrăştiat, fiind-că nababul n'a voit sĕ învoéscă vita mare la păşune fără de dece lei în acea sĕlbătăcime, pe când taxa celui-lalt arendaş tot mocan era de 7 lei; 20,000 de pogóne îi rĕmaseră nearate şi necultivate, *grâu pentru ciocârlii.* cum dicea dânsul ér unde a arat, a arat până şi drumurile. Aşa era pe moşiile Jegalia, Dichisénca şi altele la T. Petcu, care se dice, că avea la 100,000 pogóne, şi nu mult mai bine la alţii“.

Dér tîrlele şi instituţia tîrlaşilor cine óre a întrodus'o în ţéră, decât mocanii şi ţuţuienii. carĭ se multumeau cu pĕmêntul nud?

Insĕ graţie concurenţei nebune la arendĭ de moşii marĭ, au ajuns adĭ lucrurile acolo, că în Moldova — *dulcea şi frumósa ţéră a lui Alesandri* — după recensĕmêntul din urmă, făcut de ministeriul financelor, jidanii au adĭ 466.288 ha în arendă, jidanii cu Românii în tovărăşie 25,691 ha, streinii 130,830 ha, ér Românii 400,390 ha. In Valahia 2/3 din suprafaţa ţerei se află deja ajunsă în stăpânirea de fapt, nu nominală, a arendaşilor streinĭ. Datele carĭ se vor cunósce de aprópe la tómnă, vor fi póte şi mai triste pentru neamul românesc, decât cele din Moldova.

Faptul este, că unde la desrobirea pămĕntului din 1864, proprietarii marĭ din Moldova îşĭ căutau cei mai mulţĭ singurĭ de moşii şi erau tot ómenĭ cu averĭ frumóse, ei adĭ sunt scoşĭ mare parte din moşiile părintescĭ şi înlocuiţĭ prin arendaşĭ, ér dintre arendaşĭ în Moldova între 1083, 542 sunt Românĭ, 124 streinĭ, 399 Evrei şi 18 în tovărăşie Românĭ cu Evrei. Pe vremea aceea de proprietarĭ şi arendaşĭ de moşii *Evrei* nicĭ că se pomenea — adĭ Evrei proprietarĭ marĭ sunt sumedenie.

Ţĕranul român din România, in ţéra liberă de Turcĭ şi Muscalĭ, a ajuns *proletar* cum nu a fost nicĭ odată, peritor de fóme cu tótă munca sa încordată. Sunt fapte şi raporturĭ ale statisticei, carĭ orĭ cum le-ai întórce şi suci, nu se mai pot nicĭ tăinui şi nicĭ restălmăci. Etă efectele concurenţei libere în agricultură şi pe terenul economiei rurale egal de daunósă şi ruinătóre şi pentru proprietar ca şi pentru muncitor!

SCIRILE DILEI.

— 27 Iunie v.

Ministrul president D. Sturdza în Viena. Din Viena se telegrafiéză, că ministrul-president român d-l D. *Sturdza* a sosit alaltă-erĭ în Viena şi a conferit îndelung cu ministrul de esterne austro-ungar contele *Goluchowski.* „Allg. Corr.“ dice, că convorbirea lor a fost privitóre la situaţiunea din Balcanĭ.

O columnă pentru regele Carol. Ofiţerii din geniu au luat iniţiativa unei subscripţiunĭ, între ei, pentru a-se oferi regelui Carol o columnă după modelul celei din Roma, şi pe care ar fi gravate actele şi evenimentele din gloriósa domnie a suveranului României.

Foile evreescĭ şi bóla papei. Foile jidovescĭ au atins éraşi recordul reportajului în telegramele lor trimise din Roma. Un colaborator de la „*Ostd. Rdsch*“ şi-a luat ostenéla a face o colecţie din unul şi acelaşĭ numĕr al diarului „N. Fr. Pr.“ şi a scos următórele floricele contradictorii de reportaj jidovesc asupra bólei sf. Părinte: „Papa este la deplină conscienţă“. „Agonia nu póte dura, decât câte-va césurĭ“. „Gemetele începură din nou“, „Papa dicea pe la medul nopţii către Lapponi“... „Papa nu mai vorbesce de erĭ nópte, ci proferă numai sunete nearticulate“. „Papa nu mănâncă nimica“. „Papa a mâncat în cursul nopţii de patru orĭ“. „Viéţa papei este vegetativă“. „Papei i-s'a cetit o telegramă, în care o damă din înalta aristocraţie îşĭ esprimă urările pentru însănĕtoşare“. „Papa chemă la sine pe Lapponi şi îi cerŭ sĕ-i dea de bĕut apoi îl rugă sĕ-l deştepte, când va suna césul morţii“. „Ostd. Rdsch“ observà la acestea: Aicĭ se ofere fie-căruia sĕ crédă, ce va vrea: Papa a durmit orĭ a veghiat tótă nóptea. El are conscienţa deplină orĭ se luptă cu mórtea. N'a mâncat nimica orĭ a mâncat de patru orĭ. N'a vorbit de erĭ nimica, orĭ a spus cutare şi cutare“. — Aşa nu e de mirat, că „N. Fr. Pr.“ şi „P. Ll.“ aduc în fie-care di câte 4—5 colóne cu raporturĭ despre bóla papei.

Esamen la şcóla agricolă din Feldióra. In diua de 5 Iulie s'a ţinut esamenul la şcóla agricolă din Feldióra. Acéstă şcólă are două cursurĭ. In cursul I erau înscrişĭ 12, în al doilea 11 elevĭ. S'a esaminat din prăsirea animalelor, stupărit, agricultură, grădinărit, pomărit, cultivarea zarzavaturilor.

Logodnă. Domnişóra Angela *Buteanu*, profesóră la şcóla civilă de fete „Paveliana“ din Beiuş s'a logodit cu d-l Camil *Sĕlăgianu* profesor la gimnasiul gr. cat. dinacelaşĭ oraş. Călduróse felicitărĭ!

Deces. Iosif *Polsa* de *Hatolyka*, fişpanul comitatului Treiscaune, consilier intim al Maiestăţii Sale şi camerier c. şi r. a repausat în diua de 9 Iulie în etate de 68 anĭ. Inmormĕntarea se va face în diua de 11 Iulie în cemeteriul rom. cat. din S. S.-Georgiu.

Şi-a lăpĕdat numele părinţilor. Minorul Vasile *Negrea* lucrător la linia căilor ferate din Braşov, şi-a schimbat numele în *Fekete.*

Un desertor sĕrb despre regicidiu. Poliţia din Focşanĭ, — scrie „Ţara“, — a arestat pe un sĕrb, găsit în oraş vagabondând şi fără sĕ aibă asupra sa acte de legitimaţie. Inaintat perfecturei, Nedelcu-Milanovicĭ — Sĕrbul arestat — a declarat, că este soldat desertor din regimentul Carol I şi din batalionul sĕu este comandat de către căpitanul Mihail Spuzicĭ, El a mai declarat, că a desertat chiar în nóptea măcelului din palat, unde se afla degardă şi a fost printre cei dintâi soldaţĭ, carĭ au alergat sĕ scape pe Rege. Vĕdĕnd tragicul sfîrşit al Suveranilor sĕi, precum şi barbariile şefilor, el a fugit din Serbia în România travestit. Ajuns aci el a cerşit din sat în sat până când în Focşanĭ, a fost arestat.

Reuniunea germană de cântărĭ va da în diua de 11 Iulie la órele 8 séra (în cas de timp nefavorabil Dumineca ce urméză) un concert la „*Casa de tir*“. După concert (Sommerliedertafel) va urma dans. La concertul care va fi dirigiat de d-l Paul *Richter* îşĭ va da concursul şi d-l Dr. Hans *Copony*, cântăreţ de operă. Programul este următorul: 1) Capela oraşului. 2) W. Kienzl Landsknechtlied, cor bărbătesc. 3) Arie din opera „Martha“ cântată de Dr. Hans Copony. 4) Capela oraşului. 5. *a*) Abt Maiennacht, *b*) P. Richter: Maientraum, corurĭ bărbătescĭ cu solo tenor (Dr. Copony). 6) Romanţă din opera Hugenoţu de Dr. H. Copony. 7) Capela. 8) Hirsch Din „Landsknechtleben“ nr. 6. „Beiwälschem Wein“ cor bărbătesc cu solo bariton (Fritz Stenner). 9) Capela oraşului. — Intrarea 2 cor.

Eserciţiu de tir. Mâne, Sâmbătă 11 Iulie de la 5 dim. până la 2 p. m. eserciţiu de tir *în Poiana.* In acest timp este sever interdis accesul pe acest teritoriu.

Anuare.

II.

Ni se trimite anuarul şcólelor din Blaşiŭ, care pórtă titlul: „Raport despre institutele de învĕţămĕnt greco-catolice din Balázsfalva-Blaşiŭ: gimnasiul superior, institutul pedagogic, şcóla de aplicaţie şi şcóla de fete pe anul — şcolastic 1902—1903 Blaşiŭ. Tipografia seminariului archidiecesan 1903. O broşură 8° de 152 paginĭ.

La începutul anuarului până la pagina 29 vedem publicat un studiu întitulat „*Chestiunea educaţiunei*“. Autorul studiului este d-l Emiliu Viciu, profesor şi rector al internatului de băieţĭ. Disertaţiunile publicate prin anuare de obiceiŭ au sórtea de a fi fórte puţin cetite. Nu e vorbă, de multe orĭ nicĭ nu sunt, de cât nisce compilaţiunĭ compilate. Am dori ca studiul d-lui Viciu sĕ nu aibă sórtea studiilor „de duzină“ de prin anuare şi sĕ fie citit cu atenţiune de părinţĭ, profesorĭ şi elevĭ, căcĭ multe învĕţăturĭ utile cuprinde din ramura atât de grea şi — vai! — atât de neglijată a educaţiunei!

Profesorii de studii ordinare la gimnasiu sunt în numĕr de 17, dintre carĭ 9 preoţĭ 7 candidaţĭ de preoţĭ şi un laic. In fruntea corpului didactic vedem pe Iosif *Hossu*, canonic metropolitan, director al gimnasiului. Studiile estraordinare, (cantul bisericesc, musica vocală şi instrumentală desemnul şi gimnastica) au fost predate de patru profesorĭ: un preot şi 3 civilĭ. Elevilor gr. or. le-a predat religiunea părintele Samuil *Szabó*, preot gr. or.

Din planul de învĕţămĕnt vedem, că limba latină s'a predat în 40 ore pe sĕptĕmână, apoi vine limba maghiară cu 27 óre, limba română cu 26!

Biblioteca gimnasiului s'a înmulţit prin cumpĕrărĭ şi donaţiunĭ. Numĕrul volumelor nu este arătat. Bibliotecar d-l S. Nestor.

Biblioteca tinerimei numĕră 2572 volume. Sporul anului acestuia este de 115 volume. Custode d. Dr. I. Raţiu.

Societatea de lectură numĕră 111 membri şi a ţinut 29 şedinţe. Conducĕtorul societăţii a fost d. Al. Viciu.

Museul de naturale s'a sporit de asemenea prin donaţiunĭ şi cumpărăturĭ. Custode d. Dr. Ambrosie Cheţianu.

Pentru museul de fisică şi chemie s'a procurat un schiopticon în preţ de 300 coróne. Custode d-l Emiliu Viciu.

Gimnasiul a avut şi un observator meteorologic sub conducerea d-lui Eugen Pantea.

Museul de archeologie s'a sporit în mod considerabil.

Pentru sala de gimnastică şi pentru sala de desemn s'au procurat mai multe aparate şi modele.

Gimnasiul are şi o grădină botanică, care s'a îmbogăţit în decursul anului cu mai multe specii de plante.

Elevii au fost împărtăşiţĭ în diferite beneficii aşa: 67 elevĭ au avut burse în suma totală de 9710 coróe, alţii au fost ajutoraţĭ cu cărţĭ, 182 elevĭ au fost împărtăşiţĭ tot la 5 dile cu câte o pâne numită tablă: ţipăi.

In internatul Vancean au fost 123 elevĭ, dintre carĭ 27 au avut întreţinere gratuită.

Fondul pentru ajutorarea elevilor în cas de bólă numĕră 17.797 coróne 78 banĭ.

Afară de fondurile de mai sus, au mai fost câteva fondurĭ mai micĭ ca: fondul de scrimă, f. „Ciriac B. Croze“, f. „Ioan Săbădeanu“ şi fondul de escursiunĭ.

Numĕrul elevilor de la gimnasiu era la sfîrşitul anului şcolar 497, dintre carĭ 393 gr. cat: 84 gr. or. 3 rom. cat. şi 4 jidovĭ.

Progresul în studii a fost următorul: 32 au reuşit la esamene cu eminenţă 76 cu bine, 236 cu suficient, 93 au rĕmas corigenţĭ dintr'un obiect, 15 din 2 obiecte 32 repetenţĭ.

Institutul pedagogic a avut un director şi 7 profesorĭ. Elevĭ la acest institut au fost în cursul I. 30, II. 34, III. 23. In tóte 3 cursurile 18 privatiştĭ, în majoritate fete. Institutul pedagogic a avut şi o şcólă de aplicaţie.

La şcóla de fete a fost director d-l Silvestru Nestor, ér corpul didactic era compus din 12 profesorĭ şi profesóre de studiile ordinare şi 8 de cele estraordinare şi facultative. Şcóla are secţiune primară, superióra şi civilă şi un curs complementar. Numĕrul elevelor a fost 73 dintre carĭ 51 gr., c. 19 gr. or., 6 rom. cat. 3 ev. luterane, 2 ev. ref. 2 evreice.

Anuarul raporteză în fine despre şcóla gr. cat. pentru învĕţăceii de meserii şi negustorie. Numĕrul elevilor a fos 29.

ULTIME SCIRI.

Roma, 9 Iulie. Buletinul publicat adĭ la órele 10 asupra bólei sf. Părinte are următorul text: „Sf. Părinte a avut o nópte liniştită. Plămânul a început a se vindeca. Starea generală merge spre bine. ss) *Lapponi, Mazzoni.* — Mazzoni a declarat, că îndreptarea miraculósă în starea papei continuă. Aprópe tóte organele mai importante funcţionéză regulat. La un om mai tinĕr, acéstă ar fi echivalent cu însănĕtoşarea. După părerea lui Mazzoni papa ar fi *în afară de orĭ ce pericol.* Un nou consiliu medical nu se va mai ţine.

Literatură.

Musică. A apărut de curĕnd în Viena un caiet de compoziţiunĭ ale mult talentatului compositor român *Ioan Scărlătescu*

Acest caiet de valóre conţine 4 cântece pentru voce şi pian fórte frumóse, între carĭ se află şi o mândră *Doină*, care are ca text o poesie de Eminescu.

Pretul unui caiet e de 3 coróne plus 5 banĭ porto şi se află de vĕndare la *tipografia A. Mureşianu* în Braşov.

Proprietar: **Dr. Aurel Mureşianu.**
Redactor responsabil: **Traian H. Pop.**

Dela „Tipografia A. Mureşianu“ din Braşov, se pot procura următórele cărţi:

(La cărţile aicĭ înşirate este a se mai adauge pe lângă portul postal arĕtat, încă 25 banĭ pentru recomandaţie.)

Scrierĭ literare pentru popor.

„Carnetul Roşu“, o interesantă novelă nihilistă, tradusă din germană de *Moşul.* O broşură de 104 paginĭ, format octav mic. Broşura oferă o lectură uşóră şi distractivă. — *„Moşul“* e cunoscut cetitorilor noştri din numĕrósele sale lucrărĭ publicate în foiţa diarului Gaz. Trans. Preţul cu posta 50 banĭ.

„Caractere morale, esemple şi sentinţe uclese din istoriile şi literaturile popórelor vechĭ şi moderne“ de *Ioan Popea* Preţul cor. 2.50 (cu posta cor. 2.70.) Pentru România 3 Lei, la care este a se adauge şi portul postal.

„Castelul din Carpaţĭ“, roman din viéţa poporului român din Ardeal, de Jules *Verne*, tradus de d-l Dr. Victor *Onişor* cu o prefaţă de Dr. Eliă *Dăianu.* O carte fórte interesantă, care n'ar trebui sĕ lipséscă de pe masa nicĭ unui Român. — Esemplarul broşat ediţ. poporală *1 cor. 60*, broşat ediţ. de lux *2 cor 40* (plus 10 b. porto), legat *4 cor.* (plus 20 b. porto).

Dietetica poporală, scrisă cu deosebită consideraţiune la modul de veţuire a ţeranului român, de *Simeon Stoica*, medic pensionat. Conţine vre o 25 figurĭ în text. Se vinde acum în loc de cor. 1.60 cu 1 cor. + 10 b. porto)

Instrucţiunĭ populare despre *datorinţele şi drepturile purtă datorului dere* edate de Wilhelm Niemandz. Acéstă carte e un îndreptar de o trebuinţă nespus de mare pentru toţĭ câţĭ au afacerĭ cu dările. Preţul cor. 1.20 plus 10 banĭ porto.

„Omul“, noţiunĭ din anatomie şi fisiologie şi regulĭ igienice pentru conservarea sănĕtăţii şi a corpului omenesc de George *Cătană* înv. Acéstă carte servesce ca manual pentru anul al IV-lea al şcóle pop., pentru şcólele de repetiţiă şi pentru poporul nostru. Preţul 50 banĭ (plus 5 b. porto.)

Cugete şi consideraţiunĭ din esperienţa vieţii lui Arghirobarb. Conţine 170 de sfaturĭ înţelepte, scóse din păţania vieţii. Preţul 20 b. (cu posta 24 b.

Novele *de Sienkiewicz*: „Natură şi viéţă“. „Sluga veche“ şi „Ianco musicantul.“ Traducere de *I. C. Panţu*; o broşură de 192 pag. Preţul 80 banĭ + 5 banĭ porto.

I. C. Panţu: „In plasă“. „In Balta“. „Cale grea“. „La Códe“. „La cârciuma lui Tiriplic.“ ***Schiţe*** *din viéţa dela ţéră.* O broşură de 112 pag. cu preţul 40 banĭ (+ 5 banĭ porto.)

I. C. Panţu: ***„La têrg“***, povestire din viéţa unui cioban. O broşură din 32 pag. cu preţul 16 banĭ + 3 banĭ porto.

Lira Bihorului, o carte cu povestirĭ istorice scrisă în versurĭ, de *Antoniu Pop.* Preţul 40 b. (cu porto 46 banĭ.

Părintele Nicolae. schiţă din viéţa preoţilor de *G. Simu* Preţul 60 b. + 6 banĭ porto.)

Săpătorul de banĭ. comediă în trei acte, localisată de *A. Popp.* Se recomandă mai ales pentru cei vréu sĕ jóce teatrul. Preţul 24 banĭ (prin postă 28 b.)

Viéţa după mórte, séu nemurirea sufletului, dedusă din misteriul fiinţei omenescĭ şi deşertăciunea celor trecĕtóre, de *I. P.* Ediţia II. Preţul cor. 1. (Cu posta cor. 1.10).

Poesii de *R. V. Buticescu.* Preţul era la început 2 cor. 40 b., acum numai cor. 1.20 (cu posta cor. 1.40)

Suspin şi zimbire, poesii şi prosă de *A. Pop.* Preţul 80 banĭ (cu porto 86 b).

Taina norocului séu Povestea satului Nemernicenĭ de Tache *Brânduş.* Acésta carte e fórte potrivită pentru poporul nostru şi costă 1 cor. (+10 b. p.)

Balade poporale de Avram *Corcea* costă cor. 1.60 plus 10 b. porto. Pentru România 3 lei 20 b.

Banca de şcólă de I. *Dariu*, 30 b. plus 10 b. p.)

Disciplina în serviciul educaţiunii de I. *Dariu,* 40 b. (plus porto 10 b.

Idealul învĕţătorului român de *I. Dariu,* 40 b. (plus porto 10 b.)

Tragedia Calvarului de abat. Henry Bolo traducere în românesce de membrii soc. de lect. „Inocenţiu M. Clain“ din (Blaşiu. Preţul 2 cor. pentru România 3 lei plus 20 b. porto).

Lilice dela Pind, poesii macedonene-originale şi daco-române de P. *Vulcan*, cor. 2 (pl. porto 10 b.)

Românii Secelenĭ. Causele decadenţei lor economice şi mijlócele de îndreptare. Disertaţiune de Ioan I. Lăpădat. 30 banĭ plus 5 banĭ porto.

Trilby, roman în românesce de Afin cela Tuscia. Preţul 2 cor plus 20 banĭ porto.

„Consideraţiunĭ istorice asupra asociaţiunii popórelor şi aplicaţiunile lor la *naţiunea nóstră*“ de *Ioan Clinciu* profesor în Bucurescĭ. Preţul 2 cor. (+ 10 banĭ porto.)

Cartea Sătĕnului, novele de Em. *Părăeanu* cor. 1 (pl. 5 b. por.)

„In vêltóre“ novele şi impresii de *Vlăhuţă,* cor. 1·25 (porto 10 b.)

„Amicul tinerimei“, Anul I. foiă de cunoscinţe folositóre de prof. I. *Moisil*-legat în păreţĭ tarĭ costă 5 cor. (por. 20 b.)

Povestea despre prinţul Ahmed al Kamel séu Pribeagul îndrăgostit Tradusă de *Dr. T.* Preţul 60 b. (+ 6 b. porto.

Buchetul, culegere de cântărĭ bĕtrânescĭ şi naţionale de I. Pop Reteganul. Preţul 50 b. (cu porto 56 b.)

Logodnica contelui Stuart, povestire din viéţa Românilor bihorenĭ, de *L. Rudow-Suciu.* 148 pag. 8°. Preţul. 1 cor. (+ 10 b. porto.)

125 chiuiturĭ de carĭ strigă feciorii în joc, de *I. P. Reteganul.* Pr. 24 b. cu porto 30 b.

Nopţĭ de érnă. novele pentru popor, de *George Simu.* Conţine novele cu tendinţe morale. Form. 4° 250 pag. Preţul cor, 1.20 (cu posta cor. 1.30)

Opşagurĭ, cât cioplite, cât pilite şi la lume împărţite, de *I. P. Reteganul.* Vre-o 60 de poesii glumeţe. Pr. 80 b. (+ p. 10 b.)

Schiţe din Italia de Teodor *Bulc.* preţul 2 cor. (+ 20 b. porto).

Amintirĭ din Grecia de Teodor *Bulc*; preţul cor. 1.20 (plus 10 b. porto).

Poesii poporale despre Avram Iancu adunate şi publicate de Simeon Fl. *Marian.* Preţul 1 cor. (+ 10 b. porto)

Musa Someşană, poesii poporale din jurul Năsĕudului, culese de *Iuliu Bognariu.* Preţul 50 b. (cu posta 56 b.)

Teoria dramei cu un tractat introductiv despre frumos şi artă de prof. Dr. Iosif *Blaga.* Preţul coróne 3.60 (plus 30 b. porto.)

Dracul, novelă de V. R. *Buticescu.* Are tendinţa de-a combate credinţa deşértă. Preţul 20 baanĭ (cu porto 25 banĭ.)

Ţiganii, schiţă istorică, de *I. P. Reteganul.* Preţul 1 cor.(+10 banĭ porto.)

Cuvinte de aur séu **invĕţăturĭ înţelepte** date de un părinte fiului seu. Din operile lui I. H. Campe, tradus in limba română de Ioan Sonea preot gr. cat. în Seplai. Cu permisiunea prea Veneratului Ordinariat 1 cor. 60 b. plus 10 b. porto.

Escursiunĭ pe munţii Ţerei Bârsei şi ai Făgăraşului din punctul „La om“ de pe „Bucecĭ“ până dincolo de „Negoiul“. Descoperirĭ, întregite cu schiţe istorice despre Castelele şi ţera Făgaraşului de I. Turcu, protonotar pensionat al comitetului Făgăraş. Preţul 2 lei plus 10 b. porto.

Cartea Ilustrată pentru copii şi copile de George *Simu.* Acéstă broşură conţine poesii istoriore şi morale spre escitarea gustului de cetit la copii. Preţul 50 banĭ (+ 56 b. porto.)

Trandafirĭ şi Viorele. Poesii poporale culese şi ordinate de Ioan *Pop Reteganul.* Ediţ. III. Preţul redus 60 banĭ (+ 10 b. p.)

Versurĭ de dor, adunate din poeţii românĭ de *A.* Preţul 50 banĭ (+ 5 b. porto.)

Doi prinşĭ în cursă, comediă într'un act de A. Kellner localisată de I. Em. *Bobancu.* Preţul 24 banĭ (+ 3 b. porto).

Dr. Iosif Frapporti prelucrată de Ioan Papiu. Preţul 60 banĭ plus 10 banĭ porto.

Dialogul Ţiganului cu Sân-Petru la pórta raiului séu glume şi petrecere de ajuns. Manual lucrat după biblia ţigănéscă de Aron Boca Velchereanu 50 banĭ plus 5 b. porto.

Din trecutul Silvaniei. Legendă de Victor Russu 2 cor. plus 10 b. porto.

Dinu Milian roman. Nenuica sfânt. de Const. Mille. Preţul 2 cor. plus 10 banĭ porto.

Feciorul Popei. Facerea Joiţei. O dragoste a veacului. Rochia Catiţei. Amedeo Madini. Din viaţa tristă. După natură. Bacalaureatul, de Const. Mille. Preţul 2 cor. plus 10 b. porto.

Proba de foc, comedie într'un act după A. Cotzebue, localisată de Irina Sonea n. Bogdan 30 b. plus 10 b. porto.

Buna chivernisélă, carte pentru toţĭ întocmită după ideilel ui Sam. Smiles de Theodor V. Păcăţianu. 40 bani plus 5 b. porto.

Cursul la bursa din Viena.

Din 9 Iulie n. 1903

Renta ung. de aur 4%	120.75
Renta de coróne ung. 4%	99 40
Impr. căil. fer. ung. în aur 3½%	90.95
Impr. căil. fer. ung. în argint 4%	98.45
Oblig. căil. fer. ung. de ost I. emis.	99.25
Bonurĭ rurale ungare 3½%	92.85
Bonurĭ rurale croate-slavone	99.25
Impr. ung. cu premii	198.—
Losurĭ pentru reg. Tisei şi Seghedin	155.75
Renta de hârtie austr.	100.50
Renta de argint austr.	100 35
Renta de aur austr.	121.65
Rente de coróne austr. 4%	100.65
Losurĭ din 1860.	154.15
Acţii de-ale Băncei austro-ungară	16.05
Acţii de-ale Băncei ung. de credit	731.—
Acţii de-ale Băncei austr. de credit	660 25
Napoleondorĭ	19.07
Mărcĭ imperiale germane	117.45
London vista	239.—
Paris vista	95.32
Note italiene	95 37½

Tipografia Aurel Mureşianu Braşov.